

Fra Anđelko Barun, *Franjevci među svojim pukom, Kratka povijest Bosne Srebrene*, Sarajevo: Svjetlo riječi, 2021, 179 str.

Fra Anđelko Barun, franjevac Bosne Srebrene, do sad je napisao četiri knjige, s petom koju prikazujemo. Inače fra Anđelko Barun je u svome bogatom životu obnašao službe kapelana, župnika, gvardijana i ekonoma Provincije Bosne Srebrene te odgojitelja novaka i bogoslova. Na Franjevačkoj teologiji u Sarajevu predavao je Povijest reda i provincije, Katehetiku i Metodologiju. Za člana Uprave Provincije (definitor) biran je četiri puta. Objavio je niz radova, časopisa, zbornika, od čega treba istaknuti ciklostil 1985. godine pod nazivom *Pregled povijesti provincije Bosne Srebrene za uporabu studentima Franjevačke teologije u Sarajevu*. Od knjiga valja istaknuti *Svjedoci i učitelji: povijest franjevac Bosne Srebrene* (2003), *Franjevci u Bosni* (2006), *Franjevački samostan u Gorici – turistička monografija* (2011), *Stazom Frane Asiškog* (2008). Trenutno živi i radi u samostanu na Gorici kod Livna.

Pišući članke za mjesečnik *Svjetlo riječi* od siječnja 2018. do prosinca 2020. o povijesti Bosne Srebrene, u izdavaštvu istoimene medijske kuće 2021. godine objavljena je knjiga *Franjevci među svojim pukom, Kratka povijest Bosne* kao zbir svih članaka na jednom mjestu. Knjiga je nastala kroz kontinuiran rad od 34 mjeseca i u njoj je autor fra Anđelko Barun predstavio kronologiju franjevaštva, pišući o povijesti sv. Franje i franjevačkog reda, potom povijesti reda u Bosni i Hercegovini te naposljetku završavajući članke sa suvremenim dobom i kulturno-graditeljskim baštinama Bosne Srebrene. Predgovor knjizi napisao je fra Marko Semren, pomoćni banjolučki biskup, koji je na poseban način istaknuo doprinos fra Anđelka Baruna pisanju o Bosni i Hercegovini i franjevcima praveći paralele s karizmom i ulogom sv. Franje koju je on ostavio na čitav svijet. U nastavku predstavljamo djelo fra Anđelka Baruna *Franjevci među svojim pukom – kratka povijest Bosne Srebrene*.

U uvodu prvoga članka autor ističe kako je na molbu urednika *Svjetla riječi* nastojao ukratko opisati nazočnost i djelovanje franjevaca među pukom u našim krajevima od najstarijih vremena do danas. Tijekom proteklih osam stoljeća franjevci su na ovim prostorima nastojali ostvariti ideal evanđeoskog života povezan s apostolskom djelatnošću. Odigrali su veliku ulogu u našoj Crkvi i narodu. “Bili su u hrvatskom narodu stvaraoci vjerskog života, graditelji Crkve, pregaoci kulture, pomoćnici, a često i branitelji i tješitelji naroda” (Uredništvo zbornika *Franjo među Hrvatima 1226. – 1976.*). U svom djelovanju uvijek imali pred očima lik svoga Utemeljitelja koji je postao *forma minorum* – oblik života i djelovanja, uzor i otac svojoj braći, ističe autor. Stoga, prije svega, autor fra Anđelko Barun svoj prvi članak, odnosno knjigu, započinje pričom kroz ulogu koju je imao Franjo u svom imenu.

Kao što je već rečeno, knjiga sadrži 34 članka koja predstavljaju povijesni pregled franjevačkog reda. Prvi članak napisan u siječnju 2018. godine (19 str.) nosi naslov *Trubadur iz Asiza* i opisuje život svetoga Franje i njegovu odlučnost za osnivanje novoga reda, ponukan Božjim riječima: “Idi, Franjo, popravi Crkvu koja se ruši.” Na početku sv. Franjo je to shvaćao doslovno i podizao je crkve, ali Bog je mislio na duhovnu obnovu naroda i svećenstva. Nekoliko prvih članaka, koje je autor pisao s posebnom emotivnošću, vezani su za dolazak sv. Franje na hrvatsko tlo 1219. godine kada je putovao prema Palestini. Ista godina se uzima i za osnivanje provincije u Hrvatskoj. Za dolazak franjevaca u Bosnu uzima se datum 23. ožujak 1291. godine, kada su dvojica franjevaca fra Marin i fra Ciprijan poslani kao misionari u Bosnu u borbu protiv krivovjerja (23 str.). S posebnom pažnjom autor, član Bosne Srebrene, ističe i pripovijeda *Osnutak bosanske vikarije* (27 str.), koji je otpočeo 5. listopada 1339., a pravno je uspostavljena 4. lipnja 1340. godine. Također fra Anđelko Barun ističe imena bosanskih vikara, od kojih treba spomenuti fra Peregrina Saksonca, fra Bartola Alvernskog i fra Jakova Markijskog, koji su na poseban način svojom kreativnošću, ali i vodstvom vikarije, utjecali na donošenje odluka vezanih za katoličku crkvu, kao i za srednjovjekovnu bosansku državu. Nekoliko redaka autor je posvetio *Srednjovjekovnoj vikariji* (31 str.), gdje ističe posebno dušobrižništvo franjevaca u srednjovjekovnoj

Bosni. Isti članak donosi i podatke o podjeli vikarije 1444. godine, kada se ugarska vikarija odvojila od bosanske, a zvanično ju je potvrdio papa Nikola V. 1448. godine, od kada se bosanska vikarija pružala od Save do Jadrana.

Kao poseban članak u moru događaja koji su zadesili srednjovjekovnu Bosnu, kao npr. njezin pad pod Osmanlije, autor s posebnim intenzitetom, na primjer i ponos svih fratara Bosne Srebrene, piše o legendarnom fra Anđelu Zvizdiću i čuvenoj Ahdnami. Poglavlje nosi naziv *Legendarni fra Anđeo Zvizdić* (35 str.) i u njemu se ističe posebnost dobivanja Ahdname, čuveni susret sultana Mehmeda II Osvajača i fra Anđela Zvizdića na Milodražu 28. svibnja 1463. godine. Kao što je kronološki i očekivano uslijedilo, broja katolika na prostoru Bosne i Hercegovine opada u počecima vladanja Osmanlija, o čemu autor posebno piše. Kako su fratri Bosne Srebrene od Osmanlija načelno dobili dozvolu širenja vjere, tako su oni ostali i jedini dušobrižnici katoličke vjere na prostoru BiH. S tim je uslijedilo i širenje Bosne Srebrene prema Bugarskoj, Transilvaniji i Srbiji, pa autor opisuje stanje područja koje i danas opslužuje provincija Bosna Srebrna, sve do sredine XX. stoljeća.

S velikim žalom i činjeničnim primjerima fra Anđelko Barun posebno izdvaja naslov poglavlja *XVI i XVII stoljeće* (51. str) u kojem predstavlja progone katolika od strane sultana Sulejmana Veličanstvenog i njegovog namjesnika u Bosni Gazi Husrev-bega. Isto poglavlje donosi niz progona koje su provodili i sultani Osman II. i Murat IV. O teškom stanju katolika u doba Osmanlija Barun govori u posebnom poglavlju u kojem opisuje borbe katolika s teškim nametima, uvođenje džulusa, posljedice Bečkog rata i Banjalučkog rata. Tako teško stanje dovelo je i do diobe provincije u kojoj se Dalmacija odvojila od Bosne Srebrene 1733. godine i jednostavnih razloga koji su vezani za očuvanje broja katolika na prostoru Hercegovine i zapadne Bosne. S velikim žalom, ali jedinim mogućim rješenjem, došlo je i do podjele, ovoga puta *Napuštanje Prekosavlja Bosne Srebrene* (67 str.), odnosno odvajanja Slavonije, Srijema, Banata i južne Ugarske 1735. godine. Razlog je okončanje Bečkoga rata i stavljanje nove granice između Osmanskog Carstva i Habzburške Monarhije na rijeci Savi. Konačna dioba

opisana je u trinaestom članku, kada nastupa *Odvajanje Hercegovine* (71 str.) 19. svibnja 1844. godine od Bosne Srebrene. S tom posljednjom podjelom granice Bosne Srebrene sačuvane su u istoj mjeri i dan-danas. S ovim poglavljem autor je završio kronologiju povijesti Bosne Srebrene koju možemo pratiti u navezivanju svakoga članka jedan na drugi. Sljedeća poglavlja autor je tematizirao i bavio se pojedinim akterima iz bogate prošlosti Bosne Srebrene.

Simboličan naslov poglavlja jeste *Razgraničenje provincije* (75 str.) koje je završilo 1919. godine. Unutrašnja dioba i nekonzistentnost obilježile su povijest Bosne Srebrene, stoga autor posvećuje tri članka osobama koje su ostale upamćene u povijesti franjevacu Bosne i Hercegovine po svom predanom radu, karizmi, poslušnosti i siromaštvu. Tri spomenuta članka govore o apostolskom vikarijatu u Bosni, kao i o istaknutim apostolskim vikarima poput Augustina Miletića i Paškala Vujića.

Autor se bavi i političkom povijesti o kojoj piše u nekoliko članaka u izdavaštvu *Svjetla riječi*, a odnose se na političke odnose unutar Bosne i Hercegovine. Tako autor fra Anđelko Barun govori o *Glagoljašima u Bosni i Hercegovini* (97 str.). Glagoljaši su se posebno školovali na prostoru Dalmacije, odakle su postepeno ulazili u unutrašnjost prostora BiH, a služili su se glagoljicom i slavenskim jezikom, što im je omogućilo brzo prodiranje do katoličkog puka, za razliku od ostalih katoličkih redova ili pokreta, ističe dr. Srećko M. Džaja. Glagoljaši su u Bosni djelovali zajedno s franjevcima od 1664. do 1840. godine. Razlog njihovog nestanka po autoru jeste loša naobrazba koja je uslijedila vremenom, zastarjele glagoljaške knjige te jezik koji više narodu nije bio razumljiv. Fra Anđelko Barun također piše o teškom položaju katolika kad je riječ o pravoslavnima s obzirom na to da je ove druge štitila Porta te da su imali poseban položaj u Osmanskom Carstvu. Najteže po katolike je bilo ubiranje nameta i od strane pravoslavnog svećenstva po pokrštavanju i masovnom prijelazu s katoličke na pravoslavnu vjeru zbog nerijetko slabog prisustva katoličkog svećenstva.

Austrougarsko razdoblje (105 str.) naslov je posebnog poglavlja koje nastavlja kontinuirani povijesni pregled stanja Bosne Srebrene. Autor sentimentalno i empatično “negativno” opisuje dolazak nove vlasti za koju se nadao kako će više “dati fratrima, a ne uzet im”, misleći ponajviše na župe i položaj fratara u novoj “katoličkoj” državi koja dovodi do uspostave nove redovite hijerarhije na čelu s prvim vrhbosanskim nadbiskupom dr. Josipom Stadlerom. Dvadeseto stoljeće je zasigurno obilježilo povijest kao jedno od najmračnijih stoljeća po smrtnosti ljudi. Dolazak fašističkih, nacističkih i komunističkih vlasti ostavio je traga i na tlu BiH. Stoga fra Anđelko Barun piše članke o franjevcima u ratovima XX. stoljeća u kojima opisuje statistička stradanja katoličkog puka u dva svjetska i jednom domovinskom ratu. Posebno ističe autor svoje djelo *Svjedoci i učitelji* u ovom članku objavljenom 2002. godine, gdje na strani 45 daje opis značenja Dejtonskog sporazuma i njegovog “nerješenja” sukoba u BiH. Poseban članak koji treba izdvojiti autor piše, odnosno posvećuje, *Bosni Srebrenoj u Jugoslaviji* (113 str.). U njemu autor iznosi činjenicu kako su se fratri Bosne Srebrene “snašli”, okupili oko Udruženja Dobri pastir, koje je podržavala komunistička vlast, i tako sačuvali materijalna dobra.

Autor ponovo u idućim člancima pa sve do kraja knjige piše tematske članke vezane za društvenu djelatnost fratara Bosne Srebrene. Nekoliko članaka autor posvećuje naslovima poput: *Socijalni rad, Zdravstvena djelatnost i Prosvjetna djelatnost franjevaca*. U *Franjevačkoj periodici u Bosni* (131 str.) autor donosi časopise koje su pisali neki od najvećih umova XIX. stoljeća u Bosni Srebrenoj, poput Ivana Frane Jukića i fra Antuna Kneževića. Također piše o periodici do suvremenog doba, ističući glasilo fra Lovre Milanovića koje je počelo izlaziti 2015. godine.

Fra Anđelko posvećuje nekoliko poglavlja i franjevcima danas i njihovom vjersko-duhovnom radu. Tako piše članak o izobrazbi franjevačkih kandidata, u kojem opisuje obrazovanje mladih fratara u osnovnim i srednjim školama (gimnazijama) koje također pripremaju kandidate za novicijate. U istoimenom poglavlju autor opisuje zadaće i uloge jednogodišnjeg

trajanja novicijata, koji je duhovna, ali i psihička priprema za buduće franjevačke bogoslove. U članku *Studij franjevačkih bogoslova* (145 str.) autor iznosi povijesni pregled izobrazbe fratara u obrazovnim jedinicama i slanje kandidata na sveučilišta/veleučilišta u Đakovo, Mađarsku i Sarajevo.

Posljednja četiri članka nisu koherentna i navezana jedan na drugi kao nekoliko prethodnih. Stoga autor, kako bi kompletirao akademsku godinu i zaključio okončanje revije za 2020. godinu, piše članke o *Književnosti franjevaca Bosne Srebrene, Katoličkoj obnovi u Bosni i Bosanskim franjevcima u Albaniji i na Kosovu*. Posljednje, 34. poglavlje, odnosno članak u *Svjetlu riječi* za mjesec prosinac 2020. godine s kojim završava i objavljena knjiga autora fra Anđelka Baruna, nosi naslov *Promicatelj umjetnosti i kulture* (163 str.). U istoimenom posljednjem poglavlju autor piše o likovnoj umjetnosti, muzeju i galeriji, arhivu te knjižnici, iz čega se vidi kako su franjevci Bosne Srebrene jasno dali veliki doprinos promicanju umjetnosti i kulture među svojim pukom.

Poput poznatih franjevačkih kronologija, tako i fra Anđelko Barun na pet stranica teksta ističe najvažnije događaje. Knjigu popunjava tzv. *Slijedom važnih događaja iz povijesti provincije Bosne Srebrene* u kojem pravi povijesni pregled od 1182. godine kada se rodio sv. Franjo pa sve do 1995. godine kada je potpisan Dejtonski mir u BiH koji je zaustavio krvavi rat i od kojeg je otpočela mirna reintegracija čitave domovine. Naposljetku knjiga sadrži kazalo imena te biografiju autora fra Anđelka Baruna.

Kao zaključak prikaza knjige može se istaknuti "pitkost" tijekom njezina čitanja jer je prvenstveno i bila namijenjena za širu javnost. Tako se sama svrstala u "lako probavljivo štivo" koje i ima za cilj upoznavanje svakog čovjeka koji živi u Bosni i Hercegovini sa širom povijesti Bosne Srebrene, franjevcima koji čuvaju katoličku vjeru preko 700 godina.

Dražen Janko